

# KALMISTU- vaikne ja pühalik paik

Kevadiste kiirete põllu- ja aiatööde kõrval tuleb leida aega ära käia ka kabeliaias. Rohkem kui hinnaline marmorsammas kõneleb lahkunute austamisest ning meelepidamisest lihtsaim elav lill või rehitsetud liiv hauaplatsil.

Eestlaste traditsioon näeb ette perekonnamatmisplatse, kus on koos mitme põlve lahkunud. Meie perekonnaliikmed ei asu eraldi kvartalites ühtlastes rida-haudades, nagu see on kombeks meie põhja- ja idanaabritel, või suure muruväljaku all nagu USA-s, Rootsis või Lääne-Euroopas. Seepärast ei ole meie kalmistuil ka seda rahulikku ühtsust, mis on Rootsi metsakalmistul või Saksa DV ühtsetel haudväljakutel. Aga meiegi kalmistu ei tohiks muutuda kirevaks piirdeaedade, -rantide, pinkide, vaaside ning laternate, eri materjalist, eri kuju ning suurusega hauasammaste näituseks. Meil unustatakse ära, et kalmistu on siiski avalik haljasala ja rahva kultuuri näitaja, et hauaplats ei ole kodaniku era-aed.

Kalmistu on inimese viimne puhkepaik. Ta peaks olema rahulik, vaikne ja pühalik. Seal peaks valitsema elav puu, põõsas, lill ning tagasihoidlik kalmumärk. See peaks olema surnute aed, mitte elavate jõukuse näitaja, otsekäigutee või pidutsemispaik.

Kui perekonnal seisab ees matmisplatsi suurem ümberkorraldamine või uue platsi esmakordne ülestegemine, siis tuleks kõigepealt kalmistu kontoris tutvuda kehtivate eeskirjade ja näidistega, võtta arvesse hauaplatsi asukoht (valgus, vari, olemasolevad puud), naabruses olevad kalmumärgid (põllukivid, graniit- või dolomiitsambad ning plaadid), samuti platsidele istutatud puud-põõsad (hekid, elupuud, kadakad). Oma kalmukujundus tuleb püüda nendega sobitada.

Enamik meie vanemaid kalmistuid on aedkalmistud, kus domineerivad kõrged vahtrad, pärnad ja kased. Maa-ala on sirgete teedega korrapärasteks kvartaliteks jaotatud ning hauaplatsidele on jäetud juurdepääs teelt.

● Kui hauaplats on ümbritsetud ümberringi hekiga, oleks õigem teepoolne hekk ära jätta. Eriti ilusad on sellised kõr-

gema ühtlase elupuu- või kuusehekiga hauaplatsid kalmistu või kvartali servades, kus nad moodustavad kvartali haljasraami ning on ühtlasi fooniks kõrgematele hauasammastele. Kvartali sees seevastu peaks olema rohkem üksikpuud ja -põõsaid ning madalamad kalmumärgid. Kahju on ilusast skulptuurist, mida ei saa öieti vaadata, sest selle taga on ristide ning raudaedade rägistik. Sel juhul tuleks skulptuuri taha istutada rühm kõrgemaid püramiidelupuid. Olemasolevad pereplat-side raudaiad ja -ristid peaksid olema terved, värvitud ning platsid umbrohu-vabad (maikelluke, sinilill ja metspipar paljunevad ise). Juurdematmisel võiks sinna panna ainult ühtlasi graniitplaate.

● Kui hauaplats asetseb betoonrantidega platside vahel, on soovitatav ühtlane betoonäärekivi paigaldada ainult teepoolsele serva, mitte aga omagi platsile ümber valada kõrge betoonrant. Üldse tuleks praegu, kui tsement on defitsiit, betoonrantide valamine keelata (nii, nagu see oli 60ndail aastail) ning eraldada hauaplatsid teest madala kõnniteeäärekiviga. Kruuntide vahele aga paigaldada kõnniteeplaadid (40×40×5 cm).

Hauaplatside kaunistamiseks tuleks istutada rohkem elupuu, ebaküpressi, hiibapuu ning kadaka püramiid-, leina-, kera- ja kääbusvorme; igihaljaid püksipuid ja mahooniaid, dekoratiivseid aedhortensiaid, pargiroose ning roomavaid tuhkpuud.

Tihti leiab hauaplatse, mille pinda katab tõrvapapile asetatud liiv ning killustik, haljastuseks on ainult betoonvaas lilledega, või siis on betoonplaatidega kaetud platsile jäetud maad ainult ühe—kahe taime istutamiseks. Need hauaplatsid on troostitud ning kõledad.

● Hauda peaks ainult ja alati katma elav taim, mis on kooskõlas naaberhaudadel kasvavatega.

● Hauaplatsi katteks on kõige ilusam tasane muru, mida saab aga kasutada ainult ühtlase, piireteta hauaväljakute puhul. Muidu tuleks kasutada madalaid pinnakattetaimi. Varjulisse kohta sobivad: igihali, metspipar, varjukivirik, metsviit;

päikesepaistelise: akakapsas, roomav ku-kehari, aubrieeta.

Kõrgematest püsililledest sobivad hauaplatsile bergeenia, hosta, sõnajalad ning rühm tulpe või nartsisse. Potililledest on meeldivad hortensiad, fuksiad, pelargoonid, petuuniad, mugulbegooniad ning madalad krüsanteemid. Neid ei tohi kalmumärgi ette istutada aga nii, et nad varjavad selle kirja. Madal lillepeenar kääpa asemel võiks olla meelespea, võõrasema, karikakra, alati õitseva begoonia ning madala astri kasvukoht. Ilusam on ainult üks liik või sort. **Betoonvaasides kuivavad lilled väga kergesti, otstarbekam on neid istutada otse krunti.**

Eesmärgiks peaks olema võimalus tellida teeninduskombinaadilt koos kalmumärgiga samast materjalist vaas lõikelilledele ning tagasihoidlik pink (kui selleks on vajadus). Klaas- ja plekkpurgid ning kõrged valgeks värvitud puidust pingid hauaplatsidel muudavad kalmistu kirevaks. Nad on vastuolus ka põhjamaise kalmistu surnute austamise kombega. Parim lahendus oleks, kui kalmistu valdaja leiab võimaluse paigutada peateede ja kastmiskaevude juurde üldkasutatavad pargipingid. Kalmistul võiks müüa või laenutada ka keraamilisi või plastmassist kalmuvaase.

Kalmistu terviklikkuse huvides tuleks seal arvestada eri rahvuste usundi, tavade, leinakommete ning hauakujundustraditsioonidega. Seepärast peaks igal suuremal kalmistul eraldama eri kvartalid või kvartaliosad eri usku (luteri, apostli õigeusu, juudi, muhamedi jt.) rahvuste liikmetele. Nii ei solvaks üks rahvus oma kombetalitustega teise rahvuse kombeid ega tundeid.

NORA TAMMOJA,  
aiandusarhitekt

● Hauda peaks ainult ja alati katma elav taim, mis on kooskõlas naaberhaudade ning hauasammastega